

ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ ТИЗИМИДАГИ ЎРНИ ВА УНИНГ НАЗАРИЙ ЖИХАТЛАРИ

Бекжанов Азиз

*Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуқни муҳофаза
қилиш академияси магистранти*

Аннотация: *Мазкур мақолада прокуратура органларининг давлат органлари тизимидаги ўрни ва унинг назарий жиҳатларига доир масалалар баён этилган. Шунингдек мақолада прокуратура органларининг давлат органлари тизимидаги ўрнига доир олимларнинг фикир ҳамда мулоҳазалари таҳлил этилиб тегишли таклиф ва тавсиялар берилган.*

Калит сўзлари: *Прокуратура органлари, назорат, фаолият, тартибга солувчи, қонун ҳужжатлари, идоравий ҳужжатлар, қонун устуворлиги, Конституция, класификация, тасниф.*

Бизга маълумки, прокуратуранинг давлат механизмида тутган ўрнига тааллуқли энг мунозарали мавзулардан бири – унинг ҳокимиятлар тақсимланиши тизимидаги ўрни ҳақидаги масаладир.

Бу борада илмий адабиётларда ҳар хил ёндашувлар илгари сурилган. Гарчи, ушбу масаладаги фикрлар ҳар доим ҳам аниқ ва бир хил бўлмаса-да, бироқ, уларнинг умумий хусусиятлари мавжуд.

Жумладан, олимларнинг *бир гуруҳи прокуратурани* ижро ҳокимиятига мансублигини кўрсатишади.

Масалан, рус ҳуқуқшунос олими Н.Федоров прокуратурани ташкилий жиҳатдан ижро этувчи ҳокимият таркибига киритишни таклиф қилади. Бунда, у чет эл мамлакатларининг аксариятида прокуратура ҳокимиятнинг ижро этувчи органлари таркибига киришини далил қилиб келтиради⁸.

Шу каби, яна *бир гуруҳ олимлар ва амалиётчилар* прокурор ваколатлари маъмурий ва императив хусусиятга эга эканлиги сабабли уни ижро этувчи ҳокимият сифатида таъкидлашади⁹.

Олимларнинг иккинчи гуруҳи эса, прокуратура мамлакат ҳудудида қонунларнинг бажарилишини, шунингдек, қуйи ҳуқуқий ҳужжатларни қонунга мувофиқлигини текширганлиги учун ханузгача прокуратура ҳокимият қонун чиқарувчи тармоғининг ўзига хос “қўшимчаси” деб ҳисоблашади.

Ушбу фикр тарафдорлари қуйидаги мантиққа таянадилар: қонун чиқарувчи ҳокимият қонунлар чиқаради ва прокуратура уларнинг бутун мамлакат бўйлаб ижросини назорат қилади.

Уларнинг фикрига кўра, прокуратура қонун чиқарувчи ҳокимият механизмларидан биридир¹⁰, прокурор назорати эса ҳокимиятнинг махсус туридир, у

⁸ Федоров Н.В. О судебной реформе в России // Государство и право. 1992. №6.

⁹ Бессарабов В.Г Место прокуратуры в государственном механизме современной России. // Законность. - 1999. - № 10. - С. 40-45.

ваколатларни бевосита қонун чиқарувчидан олиши, уларни шакллантириши ва фақат унинг олдида ҳисобдор бўлиши керак¹¹.

Масалан, рус олимларидан бири В.Ломовский *прокуратура қонун чиқарувчи ҳокимият остида бўлиши керак*, деб ҳисоблайди, чунки, бир томондан, қонунлар қабул қилинганидан кейин олий қонун чиқарувчи ҳокимият уларнинг бажарилишига бефарқ қараб туролмайди. Шунинг учун, у қонунийликнинг бирлигини таъминлаш функциясини сақлаб қолади, уни бевосита, шунингдек, прокуратура органлари орқали амалга оширади.

Бошқа томондан, прокуратура, ушбу муаллиф ёзганидек, ўзига юклатилган вазифаларни бажаришда давлатда “ёлғиз” бўлолмайди, уни қўллаб-қувватлаш керак, чунки у кўпинча “энг кучли одамларга” қаршилик кўрсатиши керак, шу боис, прокуратура қонун чиқарувчи ҳокимият остида бўлиши керак¹².

Фикримизча, юқоридаги ҳар иккала гуруҳ олимлари Россия ҳуқуқ тизими ва амалиётидан келиб чиққан ҳолда илмий қарашларини баён қилишган бўлиб, бу қарашлар миллий ҳуқуқ тизимимизга унчалик ҳам мос келмайди.

Чунки, биринчи гуруҳ олимлари прокуратуранинг қонунлар ижроси устидан назорат билан боғлиқ фаолиятига унчалик эътибор қаратишмаган бўлсалар, иккинчи гуруҳ олимлар, аксинча, ушбу фаолиятга кўпроқ ёндашишиб, прокуратуранинг жинойи таъқибни амалга ошириш, одил судловга кўмаклашиш каби вазифаларига тўхталишмаган.

Шу ўринда, учинчи бир қараш тарафдори В.Н.Ерёминанинг таъкидлашича, “замонавий прокуратура ҳокимиятнинг ҳеч қайси тармоғига кирмайди, у ҳокимиятлар бўлинишининг шаклланаётган тизимида зарурий механизмни ифодалайди ҳамда тийиб туриш ва мувозанат тизимининг муҳим элементи ҳисобланади. Прокуратуранинг мустақиллиги – унинг қонунлар ижроси устидан назорат қилиш соҳасида муваффақиятли ишлаши учун зарур шароитдир¹³.

А.Д.Бойков ҳам, прокуратура давлатнинг қонунийликни назорат қилувчи органи бўлиб, унинг фаолиятини қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятларига нисбатан тенг равишда олиб боради, деб ҳисоблайди¹⁴.

Худди шундай, бу борада тадқиқотлар ўтказган ўзбекистонлик ҳуқуқшунослар З.Исломов, М.Раджабова, Ғ.Алимов, И.Жасимовлар ҳам прокуратурани давлат ҳокимиятининг ҳеч қайси тармоғига кирмаслигини қайд этишган.

Мисол учун, профессор З.Исломов прокуратура ўз функциялари мазмунига кўра қонун чиқарувчи ёки ижро ҳокимиятига мансуб бўла олмаслигини таъкидлаган¹⁵.

¹⁰Кореневский Ю.В. Становление правового государства в Российской Федерации и функции прокуратуры. Круглый стол / Ю.В. Кореневский // Государство и право. - 1994. - № 5. - С. 3-34.

¹¹Виноградов О.А. Прокуратура в системе органов государственной власти // Законность. - 1997. - № 4. - С. 47-49.

¹²Ломовский В.Д. Какой власти принадлежит прокуратура. // Российская юстиция. - 2001. - № 9. - С. 21-22.

¹³Якупов, З. Р. Роль прокуратуры в механизме государственной власти современной России. // Право: современные тенденции : материалы IV Междунар. науч. конф. (г. Краснодар, февраль 2017 г.). — Краснодар : Новация, 2017. — С. 95-98. — // [Электрон манба]. URL: <https://moluch.ru/conf/law/archive/225/11641/>.

¹⁴Бойков А. Д. Третья власть в России. Очерки о правосудии, законности и судебной реформе 1990–1996 гг. М., 1997.

¹⁵Исламов З.М. К какой власти отнести прокуратуру? - Народное слово, 3 июля 2003 года.

Шу каби, М.Раджабованинг фикрига кўра, прокуратура юқоридаги иккита ҳокимиятдан фарқли равишда қонунларнинг аниқ ва бир хилдақўлланишини назорат қилувчи давлат ҳокимият органи ҳисобланади¹⁶.

Ғ.Алимов Ўзбекистон Конституцияси нормаларини таҳлил қилиб, “прокуратура Конституцияда мустақамланган давлат ҳокимияти тармоқларининг биронтасига кирмайди”¹⁷, деган хулосага келган.

Худди шундай, амалиётчи ҳуқуқшунос И.Жасимов Ўзбекистон прокуратураси қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятининг биронтасига кирмайдиган, функционал жиҳатдан мустақил бўлган давлат-ҳуқуқий институти эканлиги ҳақидаги мулоҳазани илгари сурган¹⁸.

Фикримизча, ушбу олимларнинг прокуратуранинг ҳеч қайси ҳокимиятга мансуб бўлмаган ўзига хос, мустақил, ҳокимиятлар орасидаги оқилона мувозанатни таъминлайдиган институт эканлиги ҳақидаги мулоҳазаларини ҳуқуқий жиҳатдан ва прокуратуранинг тарихий шаклланиш моҳиятига кўра тўғри деб ҳисоблаш мумкин.

Шу ўринда, ҳозирда прокуратуранинг “сектор” билан боғлиқ функцияларитобора кенгайиб, аста-секинлик билан уни ижро ҳокимиятига бўйсундириш жараёни кечаётганлигини ҳисобга олсак, прокуратуранинг ижро ҳокимиятидан мутлақо мустақил эканлиги ҳақидаги таъриф бугунги кунда ҳақиқий вазиятга унчалик мос келмай қолаётганлигини ҳам қайд этиб ўтмоқчимиз.

Шундай бўлса-да, прокуратура ўз вазифалари мажмуи ва моҳиятига кўра давлат ҳокимиятининг муҳим унсури ҳисобланади, у ҳокимият ҳар бир тармоғи ўз ваколатларини қонун доирасида бажаришига имконият яратади, айти вақтда, қонунийликнинг бирлигини таъминлаш асосида уларнинг ўзаро алоқасига кўмаклашади.

Фикримизча, “de jure” жиҳатдан ҳам, прокуратуранинг моҳиятига кўра ҳам уни давлат ҳокимиятининг биронта ҳам тармоғи таркибига киритиш тўғри бўлмайди. Шу билан бирга, уни алоҳида “тўртинчи ҳокимият” сифатида талқинқилиш ҳам нотўғри. Чунки, у умуммажбурий бошқарув функциясига эга эмас.

Прокуратура фақат ўз функцияларини лозим даражада бажариши учун қонунга биноан берилган ҳокимият ваколатлари ва имкониятларга эгадир. Бу борада, ҳуқуқшунос олим З.Ибрагимов прокуратуранинг қайси ҳокимият тармоғига мансублиги ёки алоҳида ҳокимият эканлигини ҳуқуқий норма орқали белгилашни таклиф этган.

У мазкур таклифига асос сифатида шуни таъкидлайдики, ҳокимият бўлиниши таълимоти (тамойили) нуқтаи назаридан мамлакатимиз давлат ҳокимияти тизимида прокуратуранинг ўрни ва роли аниқ белгиланмаганлиги Ўзбекистондаги сиёсий-ҳуқуқий ривожланиш даражасини, унинг тарихи, маданияти ва анъаналарини, инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини, жамият ва давлат манфаатларини ҳимоя қилишнинг

¹⁶ Раджабова М.А. Ҳуқуқий давлатчилик сари. –Т.: “Ўзбекистон”, 2000. - 22-24-бетлар.

¹⁷ Қаранг: Алимов Ғ. Правовой статус и деятельность органов государственной власти в Республики Узбекистан. – Т., 2004 – С.40.

¹⁸ Жасимов И.К. Суд-ҳуқуқ ислохотлари ва инсон ҳуқуқлари ҳимоясидаги прокуратуранинг бугунгикундаги ўрни. – Т., 2004.-С. 74.

самарали тизимини яратиш мақсадига қаратилган тегишли “ўзаро тийиб туриш ва мувозанатлаш тизими”ни инobatга олган ҳолда прокуратурани ривожлантиришга доир изчил концепцияни яратиш, шунингдек, прокуратурани ҳокимиятнинг бошқа тармоқлари билан муносабатини тўлиқ аниқлаш имконини бермайди¹⁹.

Профессор М.Рустамбаев ва доцент Е.Никифорова бу масалага бошқа томондан ёндашиб, давлатимизнинг ҳуқуқий тизими (барча бошқа давлатлардагидек) кўплаб ички алоқалар орқали бир-бири билан узвий боғланган, нормал фаолият кўрсатиши ўн йиллар ва ундан ҳам зиёд муддатда аста-секинлик билан юзага келган мураккаб механизмдан иборатдир.

Ушбу механизмнинг қайсидир бир қисмини ўйламасдан ва шошма-шошарлик билан ўзгартириш мамлакатнинг бутун ҳуқуқни муҳофаза қилиш тизимини издан чиқариши мумкин, деган фикрни илгари сурадилар²⁰. Бу масалада, “ҳуқуқий давлатга икки кичик тизимни ўз ичига оладиган ҳокимиятнинг нормал фаолиятини кафолатлаш тизими хосдир, - деб ёзади В.В.Клочков. - Биринчи кичик тизим шундай бир тартибни кафолатлайдики, унда қонунчилик, ижроия ва суд ҳокимиятлари ҳар бири ўз ваколатлари доирасида, фақат ўзигагина хос бўлган воситалар ва усуллар билан иш кўради, бошқа ҳокимиятларнинг вазифаларини бажармайди, уларнинг ваколатларини ўзлаштиришга, бутун давлат ҳокимиятини узурпация қилиш ҳаракат қилмайди.

Одатда кафолатларнинг мазкур кичик тизими ўзаро мувозанат ва чекловлармажмуи (tizими) деб аталади. Иккинчи кичик тизим бўлинган ҳокимиятларнинг ўзаро алоқасини ва улар ягона давлат ҳокимияти сифатида баҳамжихат фаолият кўрсатишини таъминловчи чора-тадбирларни ўз ичига олади”²¹.

Бироқ, ҳуқуқий давлат назарияси ва амалиётининг такомиллашуви, АҚШ, Европа иттифоқи ва бошқа илғор давлатлардаги президентлик республикаларининг тажрибаси ҳокимият тармоқларининг мустақиллиги ва ўзаро алоқадорлигининг самараси фақат уларни кафолатловчи механизмлар мавжуд ва амал қилгандагина намоён бўлиши мумкинлигини кўрсатди.

Шундан келиб чиққан ҳолда, ҳокимият тармоқлари ўртасидаги мувозанатни самарали таъминлашдаги прокуратуранинг ўрнини *фақатгина янги ҳуқуқий меъёрларни яратиш билангина сақлаб бўлмайди, балки бу масалага мамлакатимизда вужудга келган ҳозирги сиёсий-ҳуқуқий устқурма моҳиятидан келиб чиқиб ёндашиш тўғри бўлади*, деб ҳисоблаймиз.

Прокуратура барча ҳокимият тармоқлари томонидан қонунларга риоя этилиши устидан назоратни амалга ошириб, улар ўртасида ўзаро мувозанат ва чеклов ролини самарали ўташи давлат ва жамият учун манфаатли бўлади. Ҳозирги кунда ҳуқуқ тизимидаги ислохотларда прокуратуранинг ролини қисқартириш, прокурорларнинг

¹⁹ Ибрагимов, З.С. Мустақиллик ва Ўзбекистон Республикаси прокуратураси (истиклол йилларидаги ҳуқуқий макоми ривожланишининг қиёсий таҳлили). – Т.: “Ношир” 2011. - 34-бет.

²⁰ Рустамбаев М., Никифорова Е. Прокуратура в правовом государстве // Правда Востока, 2002 йил 19 ноябрь.

²¹ Клочков В.В. Методологические вопросы организации и деятельности прокуратуры // Проблемы теории законности, методологии и методики прокурорского надзора. – М., 1994. – 11-12-б.

ишларни судда кўрилишидаги иштироки ва таъсирини камайтириш²², тергов устидан суд назоратини ривожлантириш²³, қонунлар ижроси устидан назорат соҳасида Ҳисоб палатаси, Адлия вазирлиги каби органларининг фаолиятини кенгайтириш²⁴ тенденциялари кузатилмоқда.

Бу борада прокуратуранинг тергов органларини назорат қилиш ҳамда фуқароларнинг ҳуқуқларини кўриқлаш ва ҳимоя қилиш вазифаларини судга топшириш таклиф қилинмоқда²⁵.

Фикримизча, бошқа соҳалар каби прокуратурада ҳам ислохотларга доимий эҳтиёж мавжуд, фақат кўзланган ижобий натижаларга эришиш учун олдиндан пухта ўйлаш, вазифаларни белгилаш ва уни амалга оширишда илмий тадқиқот ва асосли прогнозларга таяниш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз.

Бу жараёнда, прокуратуранинг амалдаги вазифаларини бошқа муассасалар қанчалик удалай олади, тайёр тизимни такомиллаштириш ўрнига янгитузилмаларни яратиш ёки функцияларни қайта тақсимлаш қанча ортиқча сарф-харажатни келтириб чиқаради, энг асосийси бу ўзини оқлайдими, ресурслар беҳуда исроф бўлмайдими деган саволларга муқаррар жавоб топиш зарур бўлади.

Прокуратуранинг давлат ҳокимияти тизимида тутган ўрни ва мақомини белгилаш, вазифаларини аниқлаштириш, ихчамлаштириш, мустақиллик, шаффофлик, ҳалоллик ва ҳолислик тамойилларини реал амал қилиш кафолатларини ўрнатиш, прокурорларнинг мавқеини, дахлсизлигини кучайтириш, кадрларни ошқора ва ҳалол танловлар асосида қабул қилиш тизимини йўлга қўйиш, бошқарувда коллегиял органлар аҳамиятини ошириш, жамоатчилик олдидаги ҳисобдорлигини ошириш каби долзарб масалалар янги қонуннинг асосий мазмунини ташкил этиши лозим.

Биринчидан, ҳар қайси ҳуқуқни муҳофаза қилиш органи бевосита ўз ваколати доирасидан чиқмайдиган, бир-бирининг функциясини такрор этмайдиган тизим шакллантиришимиз шарт.

Масалан, ички ишлар – жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш билан, миллий хавфсизлик – давлатни ички ва ташқи таҳдидлардан ҳимоя қилиш билан шуғулланиши лозим. Прокуратура эса қонунлар ижроси устидан назорат олиб бориши зарур. Судларнинг асосий вазифаси адолатни қарор топтиришдан иборат²⁶ – деб таъкидлаган эди.

²²Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 июлдаги “Судлар фаолиятини янада такомиллаштириш ва одил судлов самарадорлигини оширишга доир кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-6034-сонли Фармони // Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 30.04.2021 й., 06/21/6218/0398-сон.

²³ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармони // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 17.03.2021 й., 06/21/6188/0216-сон, 01.05.2021 й., 06/21/6217/0409-сон

²⁴ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 19 майдаги “Давлат ҳуқуқий сиёсатини амалга оширишда адлия органлари ва муассасалари фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5997-сонли Фармони // Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 30.04.2021 й., 06/21/6218/0398-сон.

²⁵ Назаров О.Ш. Фуқароларнинг ҳуқуқлари ҳамда эркинликларига амал этилиши устидан прокурор назорати// Диссертация иши.; Тошкент 2007.

²⁶ Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисиغا Мурожаатномаси. 2017 йил 22 декабрь. [Электрон манба]. <https://president.uz/uz/lists/view/1370> (мурожаат вақти: 23.03.2021 й.)

Шундан келиб чиққан ҳолда, прокуратура органларини асосий функциясига хос бўлмаган вазифалардан холи қилиш унинг фаолиятини давлат ва жамият манфаатлари йўлида янада самаралироқ бўлишига имкон беради. Бу орқали прокурорларнинг жамиятда қонун устуворлигини тўлақонли таъминлаш учун “мустақил” ва “холис” бўлиши учун реал шароит юзага келади.

Иккинчидан, Ўзбекистоннинг жорий танлаган тараққиёт йўли, давлатнинг умумий тараққиёт стратегияси прокуратура фаолиятини ривожлантириш истиқболларини аниқлаб ва белгилаб беради.

Табиийки, прокуратура стратегияси умумий ҳуқуқ тараққиёти стратегияси доирасида ишлаб чиқилади. Чунончи, “ҳуқуқий ривожланиш стратегиялари бир вақтнинг ўзида барқарорликни шакллантирувчи ёки йўқ қиладиган ижтимоий-иқтисодий омиллар, шунингдек жамиятда ва шахсий ҳаётда мустақамланган ахлоқий тамойиллар билан белгиланади²⁷.”

Учинчидан, прокуратура органлари фаолиятини ривожлантиришнинг стратегик истиқболларини белгилашда яна бир муҳим омил бу – криминоген вазият, жумладан, жиноятчиликнинг намоён бўлиш тенденцияси ва ўсиш динамикаси ҳисобланади.

Шахснинг ҳаёти, эркинлиги, иқтисодиёт асослари, киберхавфсизликка қарши қаратилган, шунингдек, ахборот-коммуникация технологиялари орқали содир этиладиган жиноятлар прокуратурани такомиллаштиришда инобатга олинishi лозим. Ушбу йўналишда коррупциявий жиноятларга қарши курашиш ҳам прокуратуранинг асосий устувор йўналишларидан бири бўлиб қолаверади.

Келгусида, прокуратуранинг инсон ҳуқуқларини жиноий тажовузлардан ҳимоя қилишдаги роли ва аҳамиятини ҳам ошириш зарур. Бу борада, меҳнат, таълим олиш, шахсий ва мулк дахлсизлиги, сўз, эътиқод эркинлиги, сиёсий ҳуқуқлар – булар фуқаролик жамиятининг асосий устунлари сифатида ҳар доим ҳам прокурорнинг муҳофазасига, ҳимоясига зарурат сезиб келган.

Жиноятчиликнинг олдини олиш, тергов ва судларда прокурор ваколатларини таъминлашга оид фаолиятни ҳам сифат жиҳатдан кучайтириш прокуратура стратегиясини муҳим йўналишларидан бири ҳисобланади.

Шунингдек, мамлакатимизда суд ҳокимияти мустақиллигини таъминлаш мақсадида судларда прокурор ваколатлари ҳажми ва иштироки доираси босқичма-босқич қисқартирилмоқда.

Ҳозирги кунда, судда прокурор иштирокини таъминловчи ходимлар корпусини ташкилий жиҳатдан кенгайтириш, фаолиятининг сифатини ошириш масаласини қисқа муддатларда ҳал этиш зарурати юзага келган.

Тўртинчидан, прокуратура стратегиясини шакллантиришдаги навбатдаги омил бу – ҳуқуқ устуворлиги, коррупцияга қарши курашиш, хавфсиз ҳаёт каби асосий ҳаётий масалалар бўйича халқаро кўрсаткичлар, рейтинглар ва бошқа илғор тажрибалардан келиб чиқиб фаолиятни йўналтиришдир.

²⁷ Стратегии правового развития Россия: монография / коллектив авторов, под. ред. Рыбакова О.Ю. 3-е изд., стер. – М. : ЮСТИЦИЯ, 2016. – 9 с..

Бу борада, статистик кўрсаткичлар ва ўтказиладиган ижтимоий сўровлар натижалари асосида прокуратурада ҳуқуқ устуворлиги индексини аниқлашни аниқ тизимини шакллантириш лозим бўлади.

Бунда, ҳуқуқ устуворлигининг асосий мезонлари сифатида қонунларга риоя қилиниши, фуқаролар ҳуқуқ ва эркинликларининг таъминланиши, одил судлов ва суд қарорларининг ижро этилиши, ҳуқуқ-тартибот ўрнатилганлиги ва хавфсизликнинг таъминланганлиги, коррупцияга қарши курашишнинг самарадорлиги ва ҳокимият институтларининг шаффофлиги намоён бўлади.

Бешинчидан, прокуратура органларида ишни режалаштиришнинг кундалик, жорий, доимий ва 6 ойлик турлари қўлланилиб, стратегик режалаштириш амалиётидан фойдаланиш етарлича йўлга қўйилмаган.

Бу борада, Қозоғистон Республикаси прокуратураси тажрибасида стратегик режалаштириш амалиёти, тартиби Регламент билан белгиланган ҳамда прокуратуранинг стратегик истиқболларини ишлаб чиқиш учун алоҳида тузилма–Стратегик ривожланиш департаменти фаолияти йўлга қўйилган.

Бундай тузилмаларни ташкил этиш амалиёти мамлакатимиздаги давлат бошқаруви органлари фаолиятига ҳам кириб келганлигини таъкидлаш лозим.

Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 1 апрелдаги ПҚ-5047-сонли қарори²⁸ билан Инновацион ривожланиш вазирлигида истиқболли режаларни мувофиқлаштириш юзасидан Инновацион ривожлантириш стратегияси йиғма ахборот-таҳлил бошқармаси ташкил этилган. Стратегик режалаштириш амалиётини мамлакатимиз прокуратурасига фаолиятига жорий этиш фаолиятимиздаги ривожланиш тенденцияларини доимий ва самарали бўлишини, шу жумладан, тадқиқот ишидаги таклифларни ҳам рўёбга чиқариш учун зарур шарт-шароитни яратиш беради.

Олтинчидан, келажакдаги яна бир муҳим вазифа бу кадрлар сиёсатини такомиллаштириш, бошқарувда демократизм анъаналарини ривожлантириш мақсадида коллегиялик унсурларини кенгайтириб бориш ҳисобланади.

Бу борада, прокуратурада меҳнат муносабатларини такомиллаштириш, иш унумдорлигини ошириш алоҳида ўрин тутади. Бунда, кадрларни танлаш, танлов асосида ишга қабул қилиш, прокурорликка тайинлаш, прокурор меҳнатининг ижтимоий-иқтисодий кафолатларини кучайтириш, улар амалга ошираётган ишнинг аҳамиятидан келиб чиққан ҳолда иш ҳақини ошириш, ишдан бўшатишдаги кафолатларни амал қилишини таъминлашга алоҳида эътибор қаратилиши лозим. Иш самарадорлигини оширишнинг зарури шартларидан бири бу прокуратура органлари фаолиятида ахборот-технологияларини жорий этилишини тезлаштириш, инновацион ютуқларни татбиқ этиш масаласидир.

Маълумки, ҳар бир давлат органининг фаолияти унинг самарадорлиги билан ўлчанади. Шу нуқтаи назардан, прокуратуранинг, жумладан, прокурорларнинг фаолиятни баҳолаш масаласи долзарб аҳамият касб этади.

²⁸Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 1 апрелдаги “Илм-фан соҳасидаги давлат сиёсати ва инновацион ривожлантиришдаги давлат бошқарувини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-5047-сонли Қарори // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 01.04.2021 й., 07/21/5047/0270-сон.

Ҳозирда “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуннинг 45-моддаси, “Ўзбекистон Республикаси Прокуратураси органлари ва муассасаларида хизматни ўташ тўғрисида”ги Низомнинг 14-банди ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 8 августдаги ПҚ-3182-сонли Қарорида ходимларнинг турли тоифалари учун фаолиятни турлича баҳолаш тартиби ўрнатилган.

Шу боис, прокуратура стратегиясида прокурорлар фаолиятини баҳолашнинг жорий мезонларини замонавий тенденциялар: халқаро, хорижий ва миллий тажриба ҳамда ютуқлар асосида қайта танқидий кўриб чиқиш таклифини киритиш мақсадга мувофиқ бўлади.

Жумладан, ходимлар иш ҳажмини ўлчашнинг аниқ мезонларини ишлаб чиқиш, иш самарадорлигини аниқ кўрсаткичларини жорий этиш келгусида эътибор қаратишимиз лозим бўлган муҳим масалалардан ҳисобланади.

Кадрларнинг доимий малакасини ошириб боришнинг самарали тизимини йўлга қўйиш мақсадида Академия фаолиятини ривожлантириш борасидаги ишларни давом эттириш зарур.

Хулоса ўрнида, қонун устуворлигисиз жамият ва давлат барқарорлигини таъминлашнинг имкони мавжуд бўлмайди. Бу борада қонунийликни тўлақонли таъминлаш учун ўзининг уюшқоқ фаолиятини самарали тарзда йўналтира оладиган ягона ва самарали давлат органи – прокуратурadir. Чунки, бошқарув, назорат-текширув ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлари фаолиятининг қонунийлиги устидан самарали ва изчил назорат айнан прокуратура томонидан амалга оширилиши тарихан шаклланган тажрибадир.